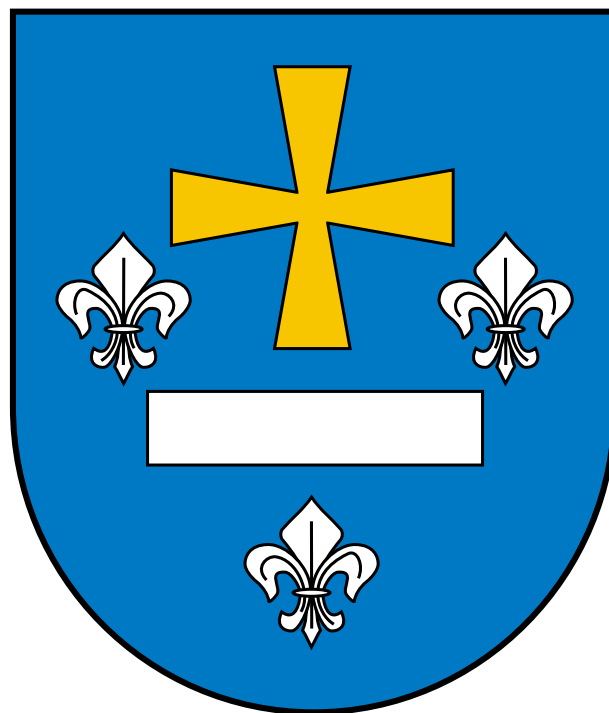

Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu
Opieki nad Zabytkami Miasta Skierniewice
na lata 2020-2022

Spis treści:

1. Podstawa prawna opracowania sprawozdania z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Skierniewice.....	3 - 4
2. Cel opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Skierniewice na lata 2018-2022.....	4 - 6
3. Kierunki i zakres działań prowadzonych w ramach Programu Opieki nad Zabytkami.....	6 - 7
Działanie I- Zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego, w tym historycznych układów urbanistycznych.....	7-20
Działanie II- Kreowanie poczucia tożsamości regionalnej.....	20-28
Działanie III- Rozwój turystyki w oparciu o walory krajobrazowe i historię obszaru....	28-30
4. Podsumowanie.....	30-31

1. Podstawa prawna opracowania sprawozdania z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Skierniewice

Podstawę prawną opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Skierniewice na lata 2018-2022 stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 782 z późn. zm.), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

Terminem „opieka nad zabytkami” ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków, którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej, a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto ustawa określa zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie jego ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Wywiązując się z ustawowego obowiązku, Rada Miasta w Skierniewicach Uchwałą Nr XLVI/10/2018 z dnia 18 stycznia 2018 roku przyjęła Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Skierniewice na lata 2018-2022.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 782 z późn. zm.), z realizacji programu Prezydent sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miasta.

2. Cele opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Skierniewice na lata 2018-2022.

W świetle ustawy, ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej.

Art. 87 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków, wyznacza cele opracowania GPOnZ, w szczególności są to:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Głównym założeniem sporządzanego dokumentu jest zamierzone modelowanie indywidualnego, lokalnego dziedzictwa kulturowego i eksponowanie jego zasobów, co przyczynia się do rozpowszechniania dorobku kultury materialnej i niematerialnej,

zaciśnięcia więzi lokalnych, podtrzymywania obyczajów i podniesienia atrakcyjności Miasta Skierniewice.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Skierniewice na lata 2018-2022 zakłada, że celem nadrzędnym jest prowadzenie działań rewitalizacyjnych, renowacyjnych oraz remontowych zabytkowych obszarów i obiektów. W dążeniu do jego realizacji niezbędne jest współdziałanie i zaangażowanie jednostek, instytucji odpowiedzialnych za ochronę zabytków, propagowanie kultury, edukację oraz poprawę stanu zabytków. Pozwala to na :

- wznowienie kompleksowych działań zmierzających do zahamowania degradacji dziedzictwa kulturowego,
- ujednoczenia działań renowacyjnych i rewaloryzacyjnych,
- poprawę walorów i wartości obszarów i obiektów zabytkowych oraz ich wykorzystanie dla rozwoju turystyki i propagowania dziedzictwa i krajobrazu kulturowego,
- kształtowanie poczucia odpowiedzialności zasoby dziedzictwa regionalnego i lokalnego,
- wzmocnienie więzi społeczności lokalnych,
- właściwe wykorzystywanie środków finansowych z różnych źródeł funduszy dotacyjnych.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio odczuwa efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców, gdyż zachowanie i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe wyróżnia obszar miasta i przesądza o jego atrakcyjności. Program może być wykorzystywany przez inne jednostki samorządu terytorialnego, środowiska badawcze i naukowe, właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych oraz osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturowym. Służy rozwojowi miasta poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Pomaga również w aktywnym zarządzaniu zasobami stanowiącymi dziedzictwo kulturowe gminy.

Ustawa o samorządzie województwa z dnia 5 czerwca 1998r. (Dz. U. z 2019r. poz. 512, 1571,1815) art. 14 pkt. 1 ust. 3 , odpowiedzialność za kulturę, ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami ceduje na samorząd województwa. Natomiast ustawa o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998r. (Dz. U. z 2020r. poz. 920) art. 4 pkt 1 ust. 7 określa odpowiedzialność powiatu za zadania publiczne z zakresu kultury i ochrony zabytków. Zadania obejmujące ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami sprawuje urząd gminy w myśl zapisu art. 7 pkt.1 ust.9 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020r. Poz. 713).

Wskazane w Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Skierniewice na lata 2018-2022 działania pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe miasta. Obrane w programie postępowania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów.

Jednocześnie działania te przyczynią się do zwiększenia atrakcyjności regionu. Gminny program m. in poprzez działania edukacyjne, budzi w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Zbiorowa dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną, zacieśnia procesy integracyjne wśród mieszkańców oraz minimalizuje niektóre negatywne skutki globalizacji.

Dziedzictwo kulturowe materialne (zabytki, szlaki kulturowe) i niematerialne (tożsamość, twórczość, historia) w dużej mierze kształtują świadomość społeczności oraz współczesną kulturę. Należy je pielęgnować, chronić i zachowywać ze szczególnym uwzględnieniem elementów decydujących o tożsamości i specyfice lokalnego dziedzictwa.

Zgodnie w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Skierniewice na lata 2018-2022 wyznaczony jest cel strategiczny polegający na efektywnym zarządzaniu zasobami dziedzictwa kulturowego Skierniewic oraz cel operacyjny-wspieranie aktywności lokalnej mającej z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego.

Niniejsze sprawozdanie z Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Skierniewice 2018-2022 obejmuje okres sprawozdawczy za lata 2020-2022.

3. Kierunki i zakres działań prowadzonych w ramach Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Skierniewice za okres obejmujący sprawozdanie 2020-2022r.

Sprawozdanie ma na celu analizę efektywności i określenie zasadności kierunków działań przyjętych w programie w kontekście zmieniających się uwarunkowań prawnych, ekonomicznych i społecznych. Pomaga ocenić realizację działań oraz przyjęte rozwiązania formalno - finansowe i w efekcie sformułować wnioski na potrzeby kolejnego programu oraz innych gminnych dokumentów strategicznych na następne lata.

Sprawozdanie zostało opracowane na podstawie danych i informacji uzyskanych z następujących źródeł :

a) komórki organizacyjne Urzędu Miasta Skierniewice:

- Biuro Planowania Przestrzennego i Planowania Inwestycji
- Wydział Kultury i Promocji Miasta
- Wydział Gospodarki komunalnej i Ochrony Środowiska
- Wydział Realizacji Inwestycji Kubaturowych

b) jednostki:

- Muzeum Historyczne Skierniewicach
- Centrum Kultury i Sztuki
- Zakład Utrzymania Miasta
- Polskie Stowarzyszenie Miłośników Kolei – Parowozownia Skierniewice
- Pływalnia Miejska „NAWA”

- Towarzystwo Przyjaciół Skierniewicach
- Instytut Ogrodnictwa - Państwowy Instytut Badawczy Osada Pałacowa

Działania samorządu w okresie sprawozdania realizowane było w trzech formach.

Działanie I - Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego

Postulaty ochrony dziedzictwa kulturowego oraz zabytkowych układów urbanistycznych, ruralistycznych, zabytków nieruchomych oraz stanowisk archeologicznych ujętych w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków uwzględniają następujące dokumenty:

- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Skierniewice

- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,

- decyzje o warunkach zabudowy, decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Skierniewice zostało opracowane przez Miejską Pracownię Urbanistyczną. W roku 2015 w Skierniewicach rozpoczęto procedurę planistyczną zmierzającą do uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Skierniewice – II edycja (zwanej dalej zmianą studium), które zostało zatwierdzone uchwałą Nr XXIII/42/2016 Rady Miasta Skierniewice z dnia 7 kwietnia 2016 r. Obowiązujące Studium zawiera zapisy dotyczące ochrony układów urbanistycznych, ruralistycznych, zespołów zabytkowych, krajobrazu kulturowego oraz ekspozycji obiektów i zespołów zabytkowych.

W latach 2020-2022 nie uchwalono zmian Studium zawierających modyfikacje ustaleń w zakresie dotyczącym ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.

W tym samym okresie uchwalono 8 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zawierających ustalenia dotyczące ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego, tj.:

1. *Uchwała nr XVI/5/2020 Rady Miasta Skierniewice z dnia 23 stycznia 2020 r.*

w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - fragment miasta położony pomiędzy ulicami: Tadeusza Kościuszki i Nowomiejskiej oraz linią kolejową PKP

” § 6 pkt. 4 W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków - wskazuje się zabytek – krzyż przydrożny znajdujący się u zbiegu ulic: Tadeusza Kościuszki i Nowomiejskiej - chroniony ustaleniami planu, oznaczony na rysunku planu, którego ochronę ustala się poprzez jego zachowanie.”

2. *Uchwała nr XVI/6/2020 Rady Miasta Skierniewice z dnia 23 stycznia 2020 r.*

w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego – fragment miasta Skierniewice położony w rejonie ulic: Jana Kozińskiego, Łódzkiej i Piekarskiej
„§ 8. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej ustala się:

1) wskazuje się zabytek, wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 867 z dnia 18 lutego 1992 r. cmentarz rzymsko - katolicki p. w. św. Józefa - część stara cmentarza z cmentarzem wojskowym - oznaczony na rysunku planu właściwym oznaczeniem, w którym prowadzenie działań inwestycyjnych wymaga pozwolenia właściwego organu, zgodnie z przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków;

2) wskazuje się zabytek wpisany do gminnej ewidencji zabytków cmentarz rzymsko - katolicki p. w. św. Józefa- pozostała – nowa część cmentarza – oznaczony na rysunku planu, właściwym oznaczeniem, w którym ochronie podlegają elementy wskazane w ustaleniach szczegółowych dla terenu;

3) strefę ekspozycji cmentarza – oznaczoną na rysunku planu właściwym oznaczeniem, której celem jest zapewnienie wglądu na zabytkowy cmentarz św. Józefa, w której obowiązuje:

a) zakaz lokalizacji budynków o wysokości powyżej 5,0 m,

b) zakaz sytuowania wolno stojących masztów antenowych, wolno stojących urządzeń technicznych za wyjątkiem lamp oświetleniowych,

c) zakaz lokalizowania otwartych placów handlowych,

d) kształtowanie zieleni poprzez zakaz nasadzeń drzew i krzewów w formie szpalerów i zwartych grup o wysokości powyżej 1,2 oraz pojedynczych drzew i krzewów o wysokości docelowej powyżej 6,0 m.”

3. Uchwała nr XVIII/28/2020 Rady Miasta Skierniewice z dnia 27 kwietnia 2020 r.

w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - fragment miasta Skierniewice położony pomiędzy ulicami: Anny Olszewskiej, Pomologiczną, Mszczonowską i Władysława, Stanisława Reymonta

„§ 8. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków wskazuje się zabytek wpisany do gminnej ewidencji zabytków, wymieniony w ustaleniach szczegółowych i oznaczony na rysunku planu, dla którego ustala się ochronę według zasad określonych w ustaleniach szczegółowych.” W ustaleniach tych wskazano literalnie zabytki oraz zasady ich zagospodarowania.

4. Uchwała nr XX/47/2020 Rady Miasta Skierniewice z dnia 25 czerwca 2020 r.

w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - fragment miasta Skierniewice zlokalizowany w rejonie ulicy Waryńskiego, Sierakowickiej oraz rzeki Łupii

„§ 15.3. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

1) teren znajduje się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków - „Park Pałacowy”, w którym realizacja inwestycji wymaga uwzględnienia ustaleń ogólnych planu i przepisów odrębnych w zakresie ochrony zabytków;

2) w granicach terenu znajduje się zabytek wpisany do rejestru zabytków - „Holendernia”, oznaczony na rysunku planu numerem 2, dla którego obowiązują ustalenia ogólne planu i przepisy odrębne w zakresie ochrony zabytków.”

5. *Uchwała nr XX/46/2020 Rady Miasta Skierniewice z dnia 25 czerwca 2020 r.*
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - fragment miasta Skierniewice położony w rejonie ulic: Widok i Jasnej
„§ 8. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków - wskazuje się zabytek, wpisany do gminnej ewidencji zabytków - „Dom” zlokalizowany przy ulicy Jasnej 23, oznaczony na rysunku planu, dla którego ustala się ochronę poprzez:
1) zakaz rozbiórki, z wyjątkiem rozbiórek przewidzianych w przepisach odrębnych z zakresu prawa budowlanego;
2) nakaz zachowania obiektu.”
6. *Uchwała nr XXX/28/2021 Rady Miasta Skierniewice z dnia 29 kwietnia 2021 r.*
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - fragment miasta położony przy ulicy prof. Feliksa Kotowskiego. Ustalono w planie stanowisko archeologiczne, dla których określa się definicję:
„§ 5. 5 W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków ustala się - na rysunku planu wskazuje się obszar lokalizacji stanowiska archeologicznego, na którym przy realizacji robót ziemnych lub dokonywaniu zmian charakteru dotychczasowej działalności należy przeprowadzić badania archeologiczne zgodnie z przepisami odrębnymi dotyczącymi ochrony zabytków.”
7. *Uchwała nr XXXVII/128/2021 Rady Miasta Skierniewice z dnia 25 listopada 2021 r.*
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - fragment miasta Skierniewice położony w rejonie ulicy Feliksów
„§ 4. 1. Ilekroć w uchwale jest mowa o:
1) badaniach archeologicznych w formie nadzorów – należy przez to rozumieć obserwację robót ziemnych lub dokonywanie zmian charakteru dotychczasowej działalności, sporządzanie dokumentacji rysunkowej, opisowej i fotograficznej, a w przypadku stwierdzenia stanowiska niezwłocznego poinformowania Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;”
8. *Uchwała nr XXXVII/127/2021 Rady Miasta Skierniewice z dnia 25 listopada 2021 r.*
w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - fragment miasta Skierniewice położony pomiędzy ulicami:
Prymasowską, Konstytucji 3-go Maja, Jagiellońską, Rawską, Wschodnią, Aleją Niepodległości, Stefana Batorego, Strykowską, Placem Św. Floriana i Senatorską.
W planie tym ustala się dwie strefy (§ 8): ochrony konserwatorskiej (strefa A) i ochrony archeologicznej (strefa C). W tym jedna z tych stref jest wpisana do rejestru zabytków WEZ i GEZ, a druga nie. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków ustala się szereg zakazów i nakazów wskazanych w ustaleniach szczegółowych. Obiektów wpisanych do ewidencji Wojewódzkiej jest 23 (EW), do ewidencji Gminnej 2 (EG) natomiast zabytków znajdujących się w rejestrze zabytków 24 (R).
„§ 4. 1. Określenia stosowane w uchwale oznaczają:
1) badania archeologiczne – obserwację robót ziemnych lub dokonywania zmiany charakteru dotychczasowej działalności, sporządzeniu dokumentacji rysunkowej, opisowej oraz fotograficznej, a w przypadku stwierdzenia zabytku niezwłocznego poinformowania Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;

2) cechy historyczne – elementy obiektu budowlanego będącego zabytkiem stanowiące wartość historyczną, artystyczną lub naukową określone na podstawie aktów archiwalnych lub zaleceń konserwatorskich uzyskanych w oparciu o przepisy odrębne z zakresu ochrony zabytków;”.

Zgodnie z art. 22 ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Prezydenta Miasta prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu miasta. Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Skierniewice była załącznikiem do uchwały Nr XLVI/10/2018 z dnia 18 stycznia 2018 r. W sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Skierniewice na lata 2018-2022. W ciągu ostatnich lat nie była uaktualniana. Gminna ewidencja od roku 2018 zawiera 135 kart adresowych, a stan zabytków nie zmienił się znacznie w przeciągu tych lat.

W oparciu o wykonywane przeglądy diagnozujące stan zabytków będących własnością Gminy Miasto Skierniewice dochodzi do cyklicznego zabezpieczenia obiektów oraz prac remontowych. Remonty wykonywane na obiektach będących we władaniu osób prywatnych są finansowe z funduszy własnych i ewentualnie przyznanych dotacji. Dodatkowo we współpracy z mieszkańcami prowadzone są bieżące remonty kapliczek oraz miejsc kultu.

W latach 2020-2022 wykonano szereg prac konserwatorsko-budowlanych w obiektach zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków. Dzięki takim działaniom poprawiono wygląd wizualny jak i techniczny budynków, co przyczyniło się do poprawy ich użyteczności.

Wykaz obiektów zabytkowych objętych Gminną Ewidencją Zabytków Miasta Skierniewice, w których były prowadzone różnego rodzaju prace w latach 2020-2022 :

- fragment dawnego cmentarza św. Stanisława (GEZ/126-6)- prace archeologiczne oraz remont nagrobków,
- remont budynku dawnego Sejmiku-obecna siedziba Starostwa Powiatowego (GEZ/026);
- remont budynku przy ul. Kozińskiego 3 (GEZ/32)- elewacja i wnętrze,
- remont budynku (GEZ/001) ul. Batorego 64 C i 64F (GEZ/001)- przebudowa wnętrza,
- przebudowa lokalu w budynku(GEZ/080) ul. Rynek 5 – kapitalny remont elewacja, obróbka spustowa
- remont budynku (GEZ/070) , ul. Rynek 15- elewacja,
- adaptacja pomieszczeń pod Salę Historyczną Instytutu Rolnictwa SGGW (GEZ 104) ul. Sobieskiego 10,
- remont budynków w strefie „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej (GEZ/107) - ul. Rawska 11, 13, 4 ; ul. Batorego 2, Rynek 15, kapitalny remont elewacji frontowej, rynien i balkonów,
- remont dworku (GEZ/124) przy ul. Floriana 4 - prace konserwatorskie i restauratorskie,
- prace budowlane - zespół Lokomotywni (GEZ/039) - ul. Łowicka 1 Parowozownia Skierniewice.

Istotne dla rozwoju Skierniewic jest podjęcie działań rewitalizacji kulturowej, społecznej, przemysłowej oraz rewitalizacji terenów i obszarów przyrodniczych, krajobrazowych. Rewitalizacja w nowoczesnym ujęciu prowadzi do aktywizacji określonych obszarów miejskich, ożywienia rekreacyjnego i turystycznego w mieście oraz wzrostu perspektyw społecznych na wyznaczonych obszarach podlegających procesom rewitalizacji.

Proces ten oznacza wsparcie dla tworzenia i realizacji zintegrowanych projektów uwzględniających wykorzystanie obiektów zabytkowych, przyrodniczych i krajobrazowych na cele kulturalne, społeczne, edukacyjne, turystyczne, gospodarcze.

W 2018 podjęto działanie w ramach procesu rewitalizacji historycznego centrum Miasta Skierniewic obejmującego rewaloryzację drewnianego dworku Konstancji Gładkowskiej-najstarszego zabytku architektury drewnianej miasta. Remont dworku pozwoli na ponownie dopuszczenie go do użytkowania i przywrócenie jego roli w centrum społeczno-kulturalnego. W lipcu 2021 roku rozpoczęto prace remontowe, podzielone zostały one na II etapy.

Ogrom prac skupiło się na gruntownym remoncie drewnianej konstrukcji obiektu.

W oparciu o ocenę techniczną oraz badania mykologiczne wymieniono elementy nośne budynku (podwaliny, słupy, belki obwodowe oraz murłaty). Elementy konstrukcji z niewielkimi ubytkami były uzupełniane przez flekowanie a pozostałe, nadające się do ponownego wykorzystania, zostały oczyszczone, zabezpieczone oraz ponownie wbudowane w składane ściany.

Podobnie postąpiono z belkami stropowymi, które starannie ponumerowano przy demontażu. Po wnikliwej ocenie ich stanu i odpowiednim zabezpieczeniu, te które nadawały się do ponownego użycia wróciły na swoje miejsce. W fatalnym stanie był dach, zyskał on nowe elementy konstrukcyjne i jest przygotowany do ułożenia blachy tytanowo-cynkowej.

Ponadto w budynku pojawiły się drewniane podłogi oraz rozprowadzono sieć instalacji elektrycznej, centralnego ogrzewania i wodno-kanalizacyjnej.

Wskazany etap działań obejmuje poza kontynuacją dotychczasowych prac także m. in. wykończenie wnętrz, odbudowę południowego ganku, wybudowanie pochylni dla niepełnosprawnych oraz zaadoptowanie terenu wokół obiektu.

Na II etap robót Miasto Skierniewice pozyskało na realizację dotację celową od Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w wysokości 236 173, 97 zł. W dniu 30 marca 2022r. otrzymaliśmy informację, że Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego podjął decyzję o warunkowym zarezerwowaniu w tegorocznym budżecie na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami kwoty w wysokości 482 000,00 zł, z przeznaczeniem na realizację wyżej wskazanego zadania.

Zadanie pierwotnie warte było ponad 2,5 mln złotych. Z początkiem marca zostało jednak rozszerzone o kolejne 720 tys zł. Pierwotnie zakładano bowiem, że do wymiany kwalifikować się będzie jedynie 30 % elementów. Po zdjęciu okładzin, odkryciu elementów okazało się, że fatalny stan techniczny elementów konstrukcyjnych budynku zagraża bezpieczeństwu. W związku z powyższym po konsultacji z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków powstała dokumentacja zamienna dla inwestycji dla której zaktualizowano również pozwolenie na budowę. Jeżeli wszystko pójdzie zgodnie z planem prace budowlane powinny zakończyć się do połowy października 2022 roku.

Zapobieżenie zniszczeniu i utracie dworku wpłynie także pozytywnie na zasób turystyczny miasta, gdyż budynek znajduje się na miejskim szlaku turystycznym „Jabłcuś na tropie”, prowadzącym od dworca PKP przez zabytkowy park, pałac arcybiskupów gnieźnieńskich do zalewu Zadębie. Dworek po remoncie będzie lepiej służył realizacji zadań Miasta Skierniewice i Muzeum Historycznego Skierniewic, w szczególności upowszechnianiu wiedzy o historii Polski, miasta i okolicy, podtrzymaniu i rozpowszechnianiu polskiej tradycji narodowej i państwowej oraz ożywianiu szeroko pojmowanych lokalnych i regionalnych tradycji kulturowych, w tym wzmocnieniu tożsamości lokalnej i regionalnej mieszkańców. Prowadzona w nim będzie działalność polegająca na wielostronnej współpracy instytucji kultury, stowarzyszeń, fundacji itp. w zakresie organizowania wystaw artystycznych, koncertów, projekcji filmów, inicjatyw parateatralnych, spotkań literackich oraz spotkań umożliwiających kontakt zainteresowanych (zwłaszcza młodzieży) z wybitnymi artystami, kolekcjonerami itd. Odpowiednio zaaranżowana przestrzeń, połączona ze specyficzną, atrakcyjną ze względu na swoją unikatowość atmosferą sprzyjać będzie działaniom edukacyjnym. Przewiduje się kontynuację wykładów poświęconych szeroko pojmowanej historii regionu wpisującej się w historię Polski, historii polskiego filmu i literatury, organizowanie warsztatów artystycznych oraz prowadzenie kół zainteresowań. Planuje się szeroki wachlarz inicjatyw promujących lokalnych twórców kultury, realizację zadań edukacyjnych w zakresie tworzenia, udostępniania, a także dokumentowania dóbr i wartości kultury.

Rewitalizacja historycznej przestrzeni Skierniewic powinna zgodnie z procesem działań rewitalizacyjnych powinna być powiązana ze zmianami funkcjonalnymi oraz poszerzeniem zakresu usług dla społeczności lokalnej. Obowiązujący Program Rewitalizacji Miasta Skierniewice na lata 2016-2020 zakłada remont i adaptację zabytkowych dawnych terenów koszar wojskowych w kierunku wykorzystania dla potrzeb edukacyjnych.

W roku 2018 w jednym z budynków koszarowych przy ul. Batorego 64 J będący dawniej Izbą Chorych otworzono Muzeum Historii Skierniewic. W 2019 roku uchwałą nr IV/11/2019 Rady Miasta Skierniewice połączono samorządowe instytucje kultury: Muzeum Historyczne Skierniewic (w organizacji) i Izbę Historii Skierniewic w jedną instytucję pod nazwą Muzeum Historyczne Skierniewic (w organizacji). 7 lutego 2022 roku Muzeum otrzymało imię Jana Olszewskiego Uchwałą nr XXXIX/10/2022 z dnia 21 stycznia 2022r i jest samorządową instytucją kultury.

Muzeum zajmuje się upowszechnianiem i ochroną dziedzictwa kulturowego oraz historycznego miasta Skierniewice i okolic. To miejsce spotkań z twórcami kultury i historykami. Zarówno w budynku jak i w ogrodzie odbywają się: wernisaże wystaw czasowych, wykłady, spotkania, warsztaty, koncerty, spektakle teatralne, pokazy filmowe, rekonstrukcje historyczne, pikniki rodzinne, obchody dni i świąt, uroczystości patriotyczne. Obiekt parterowy, jednokondygnacyjny, niepodpiwniczony, z poddaszem nieużytkowym. Kryty dachem wielospadowym o charakterze dachu kopertowego. Budynek murowany, z cegły pełnej, oparty na fundamentach kamienno-ceglanych. O rzucie w kształcie litery T, której górna linia zwrócona jest prostopadle do kierunku wschodniego, zaś dolna równoległa w kierunku zachodnim. Powierzchnia użytkowa budynku to 714 m². Ceglana elewacja obiektu skonstrastowana jest z betonem barwionym strukturalnie. Kolorystyka ścian wewnątrz to odcienie bieli i szarości, zestawione z meblami w odcieniu ciemnego beżu i bieli oraz ceglanyimi sklepieniami sufitów w niektórych miejscach. Wnętrze budynku podzielone jest na trzy strefy funkcjonalne: wyjściowo-informacyjną, wystawowo-edukacyjną oraz biurowo-magazynową. Zadbano o klimat akustyczny wewnątrz. Aby zminimalizować pogłos w pomieszczeniach, w płaszczyznach ścian i stropów, wykonanych z gładkich, odbijających dźwięk materiałów (szkło i beton), przewidziano wykonanie szeregu nawierceń o zmiennej głębokości w betonie i szkłe, co zapobiegnie odbiciom fal dźwiękowych. Miejscowo zastosowano podwieszane ekrany akustyczne z materiałów odbijających dźwięk. Kolorystyka w gradacjach cieplej bieli i szarości, zestawionych z kolorem drewna barwionego.

Muzeum Historyczne Skierniewic znalazło się na liście pt. „Sieć nowoczesnych muzeów”, którą niedawno utworzyło Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego: ”Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu jest zaangażowane w tworzenie sieci muzeów – to nasze wiano na stulecie odzyskania niepodległości. Trwa budowa nowych muzeów, adaptacja siedzib lub opracowywanie wystaw, a także zwiększanie rangi muzeów samorządowych poprzez ich współprowadzenie. Nowoczesna sieć muzeów to już ponad 200 projektów realizowanych w całej Polsce, a także poza jej granicami.”

W roku 2021 zrealizowano projekt “Zakup wyposażenia do pracowni konserwatorskiej w Muzeum Historycznym Skierniewic” uzyskał dofinansowanie ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu w sumie 28 000 zł, wkład własny wyniósł 8 880 zł . Przewiduje on zakup specjalistycznego wyposażenia dla potrzeb pracowni konserwatorskiej Muzeum Historycznego Skierniewic. W ramach realizowanego zadania przewiduje wyposażenie pomieszczenia w niezbędne przedmioty do prowadzenia prac z zakresu podstawowej konserwacji obiektów muzealnych (głównie obiektów z metalu, drewna, papieru) z jednoczesnym zachowaniem bezpieczeństwa pracy. Celem projektu jest wykorzystanie zakupionych sprzętów do prac konserwatorskich - w profilaktyce i w dokumentacjach konserwatorskich. Przyczyni się to do podniesienia standardów przechowywania i transportu muzealiów, polepszenia ich kondycji, a także poprawy warunków bezpieczeństwa i higieny pracy. Zakupiony sprzęt służyć będzie bezpośrednio do konserwacji dziedzictwa materialnego, pośrednio - odrestaurowane eksponaty służyć będą do tworzenia narracji i utrwalenia dziedzictwa niematerialnego. Rezultatem zadania będzie wspieranie działalności Muzeum w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także - prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych. Projekt będzie realizowany w zgodzie z dobrymi praktykami w zakresie opracowywania i ewidencjonowania zbiorów, w tym m. in. tych, które wymagają ochrony przed nieodwracalnym uszkodzeniem.

W 2021r. Muzeum Historyczne Skierniewic otrzymało w ramach Budżetu Obywatelskiego Miasta Skierniewice środki na realizację projektu pn. „Odrestaurowanie i rekonstrukcja historycznego wyposażenia schronu polowego”. Schron został wybudowany na wypadek wojny i miał stanowić zapasowe miejsca pracy dla łącznie 100 żołnierzy w ramach Stanowiska Dowodzenia nr 2 Ministerstwa Obrony Narodowej. Obecnie obiekt stanowi część ogrodu Muzeum i nie jest udostępniony. Projekt ma na celu udostępnienie schronu jako zabytku techniki wojskowej. Zamysł przewiduje powstanie w pełni funkcjonalnego miejsca ekspozycyjno - wystawienniczego, nawiązującego do oryginalnego wyposażenia schronu polowego, który ma być atrakcją Skierniewic, w szczególności dla miłośników historii i wojskowości. Jednocześnie obiekt będzie miał walor edukacyjny dla dzieci i młodzieży. W 2021 r. ramach realizacji projektu wykonano ekspertyzę budowlano-

techniczną obiektu, uzyskano zgodę ppoż. na wykorzystanie powyższej budowli na cele muzealno-wystawiennicze. Prezydent Miasta Skierniewice wydał również zgodę na zmianę przeznaczenia technicznego schronu polowego. W 2022 r. będą trwały kolejne prace zmierzające do udostępnienia schronu zwiedzającym.

Przez całe lata mieszkańcy Skierniewic traktowali teren przy ul. Rawskiej jak nieużytek, parkowali tu swoje samochody, wyprowadzali psy na spacer. W roku 2017 podjęto prace w ramach inwestycji p.n. „Przebudowa/rozbudowa ul. Rawskiej na odcinku od ul. Mszczonowskiej do Al. Niepodległości wraz z budową parkingu”, którą zakończono w roku 2020. Na terenie przy ul. Rawskiej rozpoczęto prace ekshumacyjne, w związku z bliskim sąsiedztwem cmentarza przy kościele św. Stanisława. Odkryto 250 pochówków, a szacowana liczba to 1400. Prace prowadzili archeolodzy z Łódzkiej Fundacji Badań Naukowych. Z dotychczasowych odkryć wynika, że był cmentarz ekumenicznych. „Znaleźliśmy pochówek prawosławnego kapłana. Trzymał w rękach dobrze zachowaną Biblię oraz pochówek oficera również w charakterystycznym mundurze” Archeolodzy odnaleźli przy zmarłych różne przedmioty- zachowały się medaliki, różańce, krzyże. Prace były nadzorowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Towarzystwo Przyjaciół Skierniewic na cmentarzu św. Stanisława w roku 2020 wyremontowało dziewiętnaście nagrobków (23 000 zł), natomiast w roku 2021 siedem (12 260zł).

Inwestycjami w roku 2020 jakie podjęto w celu poprawy stanu i promocji Miasta oraz rozpowszechnieniu dziedzictwa kulturowego była budowa pomnika - Przed Bitwą Warszawską 1920. Monument, który stanął przed skierniewickim dworcem, upamiętnia setną rocznicę polskiego zwycięstwa nad Armią Czerwoną, a także współpracę Polski, Węgier, Ukrainy i Francji w okresie wojny polsko-bolszewickiej 1919-1920. To pomnik solidarności międzyludzkiej, międzynarodowej, stwierdził Piotr Gliński (Minister Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu). Inwestycję tą zrealizowało Stowarzyszenie i Komitet Społeczny budowy pomnika przy wsparciu finansowym Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Kolejnym miejscem, które doczekało się rewitalizacji w latach 2019-2020 jest Skwer Inwalidów Wojennych (zbieg ulic : J. III Sobieskiego, W. Reymonta, Rybickiego). Prace budowlane były prowadzone w zakresie elewacji pomnika (130 000 zł) jak i wokoło pomnika terenu zielonego (wymiana obrzeży, nowe ławki, kosze, nasadzenia- 25 000zł).

Priorytetową przedsięwzięciem w roku 2020 była modernizacja Skierniewickiego Centrum Kultury i Sztuki, którego otwarcie nastąpiło w marcu 2022 r.

Zadbano również o otoczenie obiektu, zasadzono drzewa oraz krzewy oraz trawniki. Wokół zewnętrznej sceny powstał amfiteatr, przestrzeń do ekspozycji rzeźb oraz nowe ciągi piesze i rowerowe. Powstała też sala koncertowa, przestrzeń w piwnicach przystosowana jest do nowych aktywności, zwiększona jest funkcjonalność i estetyka budynku. Miasto otrzymało dofinansowanie z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na przebudowę budynku CKIS 4,6 mln zł, kwota projektu to ponad 8,5 mln zł.

W ramach rewitalizacji przyrodniczej i krajobrazowej prowadzone były na terenie Parku Miejskiego, bulwaru przyjaźni i zieleńca przed dworcem systematycznie prace konserwatorsko- pielęgnacyjne:

- koszenie trawników- kilkakrotnie w ciągu roku,
- wycinka suchych drzew - w miarę występowania,
- frezowanie karp po wyciętych drzewach,
- przycinanie krzewów żywopłotowych - co najmniej 2 - krotnie w ciągu roku,
- prace pielęgnacyjne drzewostanu (usuwanie posuszu oraz wyłomów i wywrotów),
- odchwaszczanie rabat kwiatowych i skupin krzewów- kilkakrotnie w ciągu roku,
- obcięcie brzegów trawnika z oczyszczania taśm (obrzeży) wzdłuż alejek,
- czyszczenie alejek z przerostów roślinnych,
- uzupełnianie nasadzeń krzewów, bylin i roślin cebulowych,
- konserwacja „małej architektury”(ławki, mostki)- naprawa, mycie i malowanie.

W zakresie projektu „ Podniesienie atrakcyjności infrastruktury turystycznej Miasta Skierniewice” (wartość projektu: 8 828 252,20 zł), na który udało się pozyskać dotacje w wysokości 5 928 030,20 zł z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Przedsięwzięcie polegało na stworzeniu infrastruktury turystycznej w postaci wyznaczenia szlaku turystycznego i rekreacyjnego na terenach wokół zalewu Zadębie w latach 2014-2020. Zalew jest sercem rekreacyjnym miasta, gdzie wiele osób korzysta z aktywności sportowej dzięki ścieżce rowerowej i siłowni plenerowej, boiskom, Pumptrack, kąpielisku i placu zabaw. W roku 2021 powstały cztery altany rekreacyjne wokół akwenu wodnego.

W 2022 roku zakupiono sprzęt pływający (rowery wodne) oraz parasole plażowe oraz przy ścieżce pieszo rowerowej ustawiona stała multimedialna ławka solarna. Każdego roku, przed sezonem letnim uzupełniany jest piach na plaży oraz na boisku do piłki siatkowej.

Mówiąc o udogodnieniach dla osób uprawiających aktywność fizyczną, warto wspomnieć o projekcie wdrożonym przez Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego „Rowerowe Łódzkie”, do którego przystąpiło Miasto Skierniewice. Na terenie miasta powstało 9 stacji z ponad 70 rowerami (na ul. św. M. Kolbe, skrzyżowanie Armii Krajowej i Nowobielańskiej, skwer przy ul. Szarych Szeregów, na ul. Makowskiej, na pl. Dworcowym, przy ul. W. Stwosza, na Rynku, na ul. Lipowej oraz na ul. Konwaliowej).

Skierniewice cechuje dynamiczny, zrównoważony rozwój, oparty na dwóch filarach. Pierwszym z nich jest intensywny rozwój oświaty, kultury i sportu; drugim – silny nacisk na rozbudowę infrastruktury miejskiej i inwestycje. Skierniewicki samorząd wykazuje dużą skuteczność w pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych, które służą realizacji wielu ważnych przedsięwzięć. Sięgamy zarówno po środki krajowe, jak również po środki Unii Europejskiej. Specjalny szlak powstał w ramach unijnego projektu, który ma na celu podniesienie atrakcyjności infrastruktury turystycznej miasta. Turyści, którzy chcą poznać Skierniewice, mają wyjątkowego przewodnika. Jabłcuś – lokalna maskotka – poprowadzi gości przez najważniejsze punkty miasta. Jabłcusiowy szlak prowadzi przez miasto od zabytkowego skierniewickiego dworca, aż po rekreacyjne serce Skierniewic – zalew Zadębie. Kierując się śladami miejskiej maskotki, można zobaczyć między innymi lokalne zabytki, najbardziej reprezentatywne ulice czy tereny wypoczynkowe. Trasa przebiega przez ulice Sienkiewicza, Prymasowską, Piłsudskiego, Senatorską, Rawską, Batorego oraz Strobowską wprost nad zrewitalizowany skierniewicki zalew. Turystycznemu szlakowi towarzyszy interaktywna gra, którą każdy może pobrać na swój telefon. Dzięki przygotowanej aplikacji można wirtualnie odkrywać kolejne przestrzenie miasta. Zastosowane rozwiązanie wzbudza ducha rywalizacji, który w tym przypadku może przełożyć się również na aktywność poza cyfrowym światem.

http://www.skierniewice.eu/download/gfx/skierniewice/pl/defaultstronaopisowa/278/1/1/jablcus_ulotka.pdf

Kolejnym charakterystycznym miejscem na mapie Skierniewic jest zabytkowa Parowozownia. Jest to kompleks budynków o wyjątkowej dla województwa łódzkiego oraz całości regionu centralnej Polski wartości historycznej, naukowej, promocyjnej i turystycznej dla regionu. Obiekt posiada unikalny potencjał, wykorzystywany systematycznie od 2004 r. na potrzeby organizacji wydarzeń kulturalnych, stanowi jedyne kompletnie zachowane i w pełni funkcjonalne zaplecze techniczne dawnej Kolei Warszawsko- Wiedeńskiej. Pełni ono funkcje muzealne, kulturalne i edukacyjne. W hali i na przyległym terenie znajduje się kolekcja historycznego taboru i urządzeń kolejowych. Od 2002 roku kompleks skierniewickiej parowozowni został przekazany Polskiemu Stowarzyszeniu Miłośników Kolei przez Skarb Państwa z przeznaczeniem na cele muzealne. W kompleksie zgromadzona została własna kolekcja muzealistów PSMK- trzecia w kraju pod względem wielkości kolekcja zabytkowego taboru kolejowego, licząca ponad 100 egzemplarzy (lokomotywy, wagony, pojazdy specjalne) oraz jedna z nielicznych kolekcji urządzeń technicznego zaplecza kolejowego i zabezpieczenia ruchu kolejowego.

Przyszłość tego historycznego zespołu obiektów związana jest odtąd z funkcją pielęgnowania i propagowania tradycji polskiego kolejnictwa, realizowaną przez stopniową rewaloryzację zabytkowych budynków i budowli oraz organizację ekspozycji taboru i techniki kolejowej. Kluczowym zadaniem jest, aby parowozownia, która przez ponad półtora wieku wpisała się w krajobraz kulturowy regionu, w dalszym ciągu była jego istotnym, żywym składnikiem. W związku z tym 21 grudnia 2020 r. zakończył się pierwszy etap remontu dachu dawnego budynku socjalno-administracyjnego Parowozowni. Wyremontowano 2/3 jego powierzchni, która zawiera 15 tys. oryginalnych poniemieckich dachówek ceramicznych z okresu II wojny światowej. Wykonawcom prac Stowarzyszenie zapłaciło sumę 120 709,52 zł. Środki w kwocie 52 500 zł pochodziły z dotacji celowej przyznanej nam przez Samorząd Województwa Łódzkiego. Resztę tej kwoty Towarzystwo pokryło z środków własnych PSMK, tym głównie pochodzących z 1% podatku (około 37 tys. zł). Po zakończeniu tegorocznych remontów, łączna wartość dotąd wykonanych prac budowlanych zbliżyła się do 1,4 mln zł.

26 października 2020 r dokończono remont wagonu-krytego z 1910 r. Pochodzącego z Węgier. Fundacja Banku Gospodarki Krajowej przyznała Stowarzyszeniu grant w kwocie

30 000 zł na realizację projektu: Polak- Węgier dwa bratanki i do kolei, i do szabli i do szklanki. Upamiętnienie transportu węgierskiej pomocy wojskowej z sierpnia 1920 r.

W ramach jego realizacji zaplanowana była nie tylko kontynuacja remontu pojazdu szynowego, ale także jego adaptacja do funkcji wystawowej, bowiem drugim komponentem było stworzenie wystawy upamiętniającej wydarzenie wspomniane w nazwie zadania. Prace trwały półtora roku i były prowadzone ze starannością należną zabytkowemu pojazdowi.

Natomiast w roku 2021 oficjalnym odbiorem z udziałem pracowników Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi zakończone zostały tegoroczne prace przy remoncie świetlika hali wachlarzowej. Łódzka firma TOR-BUD wykonała naprawę konstrukcji stalowej oraz zamocowała nowe szkło nad kanałami 7-8. Wartość prac to ponad 135 000 zł, a zostały one sfinansowane z dotacji Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (60 000 zł) i Samorządu Województwa Łódzkiego (49 500 zł) oraz odpisów 1% podatku przekazanych Stowarzyszeniu. Po zakończeniu remontów w roku 2021, łączna wartość dotąd wykonanych prac w Parowozowni w tym roku przekroczyła 1 500 000 zł.

Urząd Miasta Skierniewice wsparł Parowozownię dotacją na kwotę 20 000,00 zł z przeznaczeniem na poprawę stanu infrastruktury torowej. Po kilku latach przerwy PSMK powróciło do idei obozów wolontariackich realizowanych dzięki wsparciu Narodowego Instytutu Dziedzictwa w ramach programu „Wspólnie dla dziedzictwa”. Bardzo ważnym punktem na przełomie sierpnia-października 2021 r było karczowanie roślin oraz uzupełnienie szyb w wysoko położonych oknach hali wachlarzowej. Na realizację tego zadania poniesiono wydatki w kwocie 15 801,60 zł z czego 9 320 zł pochodzi z dofinansowania NID.

Działanie II – Kreowanie poczucia tożsamości regionalnej

W ramach działań mających na celu rozpoznanie i praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Gmina Miasto Skierniewice podejmowała szereg inicjatyw ukierunkowanych na promocję i pogłębianie świadomości mieszkańców w zakresie materialnej i niematerialnej spuścizny kulturowej Skierniewic oraz jej istotnej roli w podtrzymywaniu i budowaniu lokalnej tożsamości. Przeprowadzone w tym obszarze w latach 2020-2022 działania skierowane były do mieszkańców, jak i gości odwiedzających miasto. Ich organizatorem były przede wszystkim miejskie jednostki i instytucje kultury oraz jednostki oświatowe.

Muzeum Historyczne Skierniewic zajmuje się upowszechnianiem i ochroną dziedzictwa kulturowego oraz historycznego miasta i okolic. Gromadzi pamiątki, organizuje wystawy sztuki i historyczne, w tym wystawy promujące lokalnych artystów. To miejsce spotkań z twórcami kultury i historykami, odbywają się tu wykłady oraz koncerty. Muzeum prowadzi także sprzedaż wydawnictw o tematyce związanej z miastem i jego historią („Rocznik skierniewicki”). Na miejscu można skorzystać ze zbiorów bibliotecznych obejmujących literaturę z zakresu historii miasta, prasę lokalną wydawaną w okresie międzywojennym oraz archiwalne numery lokalnych gazet.

W ramach kalendarza wydarzeń 2020 r. Muzeum Historycznego Skierniewic zorganizowano następujące wydarzenia:

- 23 wystawy m. in.-

- „ W melodii jest siła zaklęta. Polscy twórcy estrady w XX- leciu międzywojennymi” ;
- „ Skierniewice w obiektywie. Fotografie Stanisława Ślubowskiego”;
- „ Żołnierze Wyklęci. Podziemie Niepodległościowe 1944-1963”;
- „ Lotnicy ziemi skierniewickiej w II wojnie światowej”;
- „ Żołnierze garnizonu skierniewickiego 1919-1921”;

- „ Bitwa Warszawska. Stulecie Zwycięstwa”;
- „ Dworce Świata”;
- „ 175 lat żelaznej drogi do Europy”;
- „ Jubileusz 300 -lecia kościoła św. Stanisława w Skierniewicach”;
- „ Historia Konstancji Gładkowskiej”- wystawa prac konkursowych”;

- 11 wykładów m. in.:

- „ Konspiracyjne Wojsko Polskie”;
- „ Rok 1926. Skierniewiczanie świętują urodziny USA”;
- „ Echa słowiańszczyzny w cyfrowych czasach”;
- „ Polacy w wojnie secesyjnej”;

- 7 konkursów/akcji m.in.:

- „ Moja Przygoda w Muzeum”;
- „ Model z historią”;
- „ Historia Konstancji Gładkowskiej”;

- 13 uroczystości patriotycznych m. in.:

- „ Obchody rocznicy wybuchu powstania styczniowego”;
- „ Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych”;
- „ Obchody Święta Wojska Polskiego- VII Skierniewickie spotkanie z Historią”;
- „ Uczczenie rocznicy Rozstrzelania w Zwierzyńcu”;

- 9 koncertów m. in.:

- „ Wielkie gwiazdy XX-lecia międzywojennego”;
- „ Barwy romantyzmu, Świąteczny koncert muzyki romantycznej”;

- 5 cykli warsztatów m. in.:

- „ Warsztaty genealogiczne (cykl)
- „ Tworzenie kosmetyków według receptury z XX-lecia międzywojennego”

- 6 projekcji filmów w plenerze: Projekcje filmów w ramach cyklu „Wakacyjne Piątki z Kinem Francuskim- Kino plenerowe w MHS”

- 2 festiwale: „ 18. Festiwal Muzyki Romantycznej w Skierniewicach” (online);
„ Bajek Ignacego Krasickiego w Skierniewicach’ (online);

- inne formy aktywności: ogólnopolskie zawody modeli lotniczych, pikniki grup historycznych i rekonstrukcyjnych, pokaz strojów z lat 20- tych, 30- tych i 40- tych, II rajd historyczny

W 2020r. Muzeum Historyczne Skierniewic uruchomiło Archiwum Cyfrowe Skierniewic, które otrzymało dofinansowanie z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W ramach projektu rozpoczęto długofalowy proces digitalizacji, opracowania

i udostępnienia archiwaliów i zbiorów ikonograficznych związanych ze Skierniewicami. Archiwum prowadzi równolegle takie działania jak: wykonanie kopii cyfrowych i zasobów archiwum Muzeum Historycznego Skierniewic, aktywne pozyskiwanie i digitalizacja dokumentów, zdjęć i pamiątek ikonograficznych, znajdujących się w zbiorach prywatnych, poszerzenie dedykowanej bazy danych oraz strony internetowej umożliwiającej bieżące publikowanie wytworzonych w ramach projektu zasobów. Dodatkową korzyścią wynikającą z szerokiego dostępu do opublikowanych archiwaliów, jest pobudzenie mieszkańców oraz osób związanych z miastem do dzielenia się swoją wiedzą oraz wspomnieniami. Działanie to ma na celu dodanie do zasobów jak najszerszego kontekstu społecznego, by umożliwić kolejnym pokoleniom jak najlepsze zrozumienie realiów minionych czasów. W 2020r.

w Archiwum udostępniono 28 tys. pojedynczych skanów 5 tys. obiektów takich jak: zdjęcia, albumy, kroniki, broszury i foldery, dokumenty źródłowe, gazety, czasopisma i artykuły o Skierniewicach- wydane lokalnie lub w Polsce, prace naukowe. Łącznie udostępniono poprzez dedykowaną Archiwum stronę 40 GB danych, w czytelni w Muzeum dostępnych jest 500 GB. W kolejnych latach, we współpracy z organizacjami pozarządowymi i mieszkańcami miasta, Muzeum ma w planach rozwijać projekt i zasoby Archiwum Cyfrowe Skierniewic.

Ponadto w 2020r. Muzeum Historyczne Skierniewic wzbogaciło się o nowy fortepian do sali koncertowej. Instrument został dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „Infrastruktury kultury”.

W 2020r. Muzeum odwiedziło 5 tys. 590 osób, z czego zwiedzający indywidualni stanowili 2 tys. 777 osób, zwiedzający grupowo stanowili 640 osób. Przez 4 miesiące muzeum było zamknięte z powodów pandemii. Alternatywą dla zaistniałej sytuacji było przygotowanie oferty muzealnej online (z tej ofert skorzystało 108 tys. 152 osoby).

W ramach kalendarza wydarzeń 2021r. Muzeum Historyczne Skierniewic zorganizowano następujące wydarzenia :

- 33 wydarzenia wokół wystaw m. in.:
  - „Żołnierze Garnizonu Skierniewickiego 191-1921”;
  - „Wystawa o Kościele św. Stanisława w Skierniewicach”;
  - „Moja przygoda w Muzeum”;
  - „Dzieje cmentarza I wojny światowej w powiecie skierniewickim od momentu powstania po dziś”;
- 19 uroczystości patriotycznych i innych świąt m. in.:
  - „Noc Muzeów 2021”
  - „Uroczystości z okazji 10- lecia Stowarzyszenia Tradycji 26 Skierniewickiej Dywizji Piechoty”
  - „Obchody Święta Wojska Polskiego – VIII Skierniewickie Spotkanie z Historią”;

- 13 wykładów m. in.:
  - „Skierniewice stają się miastem”;
  - „Rok 1359: Skierniewice po raz pierwszy na kartach historii”;
- 7 konkursów m. in.:
  - konkurs fotograficzny „Zrób zdjęcie z Białą- Czerwoną”;
  - konkurs plastyczny Moja Przygoda w Muzeum-eliminacje skierniewickie”;
- 23 koncerty m. in.:
  - koncert muzyki klasycznej” Z Buenos Aires do Wiednia i Paryża”;
  - występ Reprezentacyjnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego”;
  - „Skierniewiczanie śpiewają z Harcerzami patriotyczne piosenki”;
- 4 festiwale m. in.:
  - 20. Festiwal Muzyki Kameralnej i Organowej w Skierniewicach”;
  - 13. Tydzień Kultury Chrześcijańskiej w Skierniewicach”;
  - 19. Festiwal Muzyki Roma tycznej w Skierniewicach”;
- 11 cykli warsztatów m. in.:
  - „Polskie tkaniny zabytkowe, a współczesna interpretacja”;
  - „Warsztaty genealogiczne – Skierniewicki Klub Genealogów”;
  - Warsztaty teatralne- Renata Libera;
- 10 spotkań (cykl spotkań) m. in.:
  - spotkanie Klubu Literackiego SOPEL;
  - spotkanie Skierniewickiego Klubu Genealogów;
  - spotkanie pt. „Przez krzyż do nieba. O bł. Róży Czackiej”;
- 6 spektakli teatralnych m. in.:
  - Teatr Tańca pt. „ W podróży za kolorem”;
  - „Kolory miasta”- malarski performance;
  - „Zaręczyny”- cykl przedstawień;
- 2 promocje publikacji/spotkania autorskie m. in.:
  - „Przewodnik po Cmentarzu i Kościele p. w. św. Stanisława BM w Skierniewicach (wydane w 2020r. - promocja 2021r.);
  - „Rocznik Skierniewicki. Studia z dziejów miasta i regionu”;
- 2 konferencje naukowe :
  - dotycząca wybuchu II wojny światowej
  - pt. „Wrzesień wciąż żywy i nierozliczony”;
  - pt. „ Z jednego rodu”- Skierniewicki Klub Genealogów;
- Inne formy :
  - Gra miejska „ Bohaterowie Skierniewic”- ZHP Skierniewice
  - Spacer z historią- „ Tajemnice Parku”;

Diorama Wojskowa- Pokaz sprzętu historycznego i pojazdów historycznych z okresu II wojny światowej. Spotkania z przedstawicielami grup rekonstrukcyjnych i muzeów;
Uroczysty przemarsz kolumny wojskowej spod Kościoła na teren Muzeum Historycznego Skierniewic- „Defilada”;
Piknik historyczny
Gra terenowa- „Spacer z historią”- ZHP Skierniewice.

W 2021 r. Muzeum Historyczne Skierniewic realizowało 10 projektów dofinansowanych przez środki zewnętrzne. Ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizowano następujące projekty : Archiwum Cyfrowe Skierniewic, wykonanie ewidencji cmentarzy wojennych i mogił z okresu I wojny światowej w powiecie skierniewickim, zakup wyposażenia do pracowni konserwatorskiej w MHS, zakup systemów wystawienniczych (zewnętrznych i wewnętrznych), Festiwal Muzyki Romantycznej. Ze środków Fundacji Spółek Skarbu Państwa : dokończenie kopii obrazu „Bitwa pod Grunwaldem”. Ze środków Budżetu Obywatelskiego Miasta Skierniewice: Roczniki skierniewicki, Szlak historyczny śladem 6 Dywizji Piechoty, odrestaurowanie schronu polowego.

Jednym z najważniejszych projektów zrealizowanych przez Muzeum, mającym szczególną rolę w kreowaniu tożsamości regionalnej, było wydanie pierwszej popularno - naukowej publikacji „ Rocznik skierniewicki. Studia z dziejów miasta i regionu. Tom I” pod red. dr. hab. Sławomira Górzyńskiego. Publikacja zawiera artykuły historyczne, biografie ważnych i historycznych postaci związanych ze Skierniewicami i regionem, szczegółowe opracowania historycznych materiałów źródłowych, wspomnienia mieszkańców oraz kalendarium wydarzeń historycznych i bieżących z życia miasta, regionu i Muzeum. Publikacja jest dostępna w formie e-booka na stronie Muzeum oraz Archiwum Cyfrowego Skierniewic. W kolejnych latach, we współpracy z organizacjami pozarządowymi i mieszkańcami miasta, Muzeum ma plany rozwijać projekt i zasoby Archiwum Cyfrowego Skierniewic. W 2021 roku obiekt odwiedziło 21 755 osób.

Projekt Archiwum Cyfrowego Skierniewic w całości (2020-2022r.) wyniósł 330 691 zł, w tym dotacja od Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego 24 500 zł.

Towarzystwo Przyjaciół Skierniewice złożyło projekt do Urzędu Miasta projekt z budżetu obywatelskiego na rok 2022, budowy dwóch ławeczek multimedialnych. Ławeczki są współczesnymi metodami narracji informacji historycznych i kreują pozytywny wizerunek miasta. Wszelkie informacje przygotowane były o istniejące źródła, tj. dokumenty, wspomnienia i konsultacje społeczne.

Pierwsza z nich, odtwarzająca wybrane 3 bajki Ignacego Krasickiego, stanęłaby w Parku Miejskim. Na oparciu lub siedzisku ławeczki wygrawerowana byłaby historia pobytu biskupa Krasickiego w Skierniewicach lub jedną z bajek.

Druga ławeczka, odtwarzająca krótką historię miasta, stanęłaby w ogrodzie Muzeum Historycznego Skierniewic. Na oparciu lub siedzisku ławeczki wygrawerowane byłyby symbole miasta oraz oś czasu z opisem faktów z historii miasta zgodnie z czytaniem przez lektora tekstem. Głównym celem tego projektu jest edukacja mieszkańców ale również atrakcyjne zapoznanie turystów odwiedzających Skierniewice z historią miasta. Treści odtwarzane mają również pokazać jak historia wplątana jest w historię Polski, sprawiając że Skierniewice były i są miastem oznaczeniu strategicznym dla kraju. Projekt ostatecznie nie został jeszcze zrealizowany, szacowany koszt budowy dwóch ławeczek to ogółem 80 000 ,00 zł.

Znaczącą rolę w kreowaniu tożsamości regionalnej oraz prowadzenia działań promocyjnych miasta jak i wzmacnianiu więzi społecznych odgrywa Centrum Kultury i Sztuki.

W zabytkowym budynku Willi Kozłowskich, w którym mieści się Akademia Twórczości, utworzone zostało Centrum Warsztatowe z pracownią plastyczną, pracownią rękodzieła artystycznego i grafiki komputerowej jako miejsce organizacji warsztatów i spotkań propagujących twórczość regionalną, rękodzieło i sztukę ludową oraz tzw. „ginące” zawody. Ponadto powstało Centrum Sztuk Wizualnych z trzema regionalnymi galeriami sztuki, oraz zapleczem technicznym pozwalającym na organizację kameralnych koncertów plenerowych. W budynku skorzystać można z Biblioteki Regionaliów w skład, której wchodzi publikacje z regionu oraz biografie o twórcach, są one również dostępne w formie elektronicznej. Odbywają się tam między innymi lekcje regionalne. Prowadzone są one dla dzieci szkół podstawowych i przedszkoli przez pracowników Akademii Twórczości. Lekcje te mają na celu pogłębienie tożsamości regionalnej poprzez rozbudzenie zainteresowania historią, zabytkami oraz przybliżenie znanych postaci związanych z naszym miastem a także rozwijanie postaw patriotycznych. Treści programowe ujęte są w trzy kręgi tematyczne:

- poznanie symboli miasta;
- zabytków i jego historii, ciekawostek z nimi związanych;
- wprowadzenie w świat kultury Skierniewic, kształtowanie nawyków kulturalnego zachowania się i poczucia przynależności do wspólnoty lokalnej.

Czas spędzony podczas różnych działań poznawczo-twórczych uczy dzieci szacunku do członków lokalnej społeczności i kultywowanych tradycji. Działania skierowane są do trzech grup wiekowych: przedszkolaków, uczniów,klasy I-III oraz IV-VI. Grupy przedszkolne oraz młodsze klasy zapoznają się z dziedzictwem kultury materialnej naszego miasta przy wykorzystaniu malowanek, krzyżówek, łamigłówek i kalamburów. Rozpoznają zabytki na podstawie mapy czy komiksu : „ Jabłcuś na tropie Skierniewic”. Dla starszych grup proponowane są następujące tematy: legendy skierniewickie, zabytki miasta, znani skierniewiczanie oraz wybrane elementy z historii miasta.

Uczniowie klas I - IV spacerując z Jabłcusiem poznają i odkrywają tajemnice miasta. Centrum Kultury i Sztuki prowadzi cykl filmów „Szlakiem starych młynów” dostępny na Facebook oraz YouTube CKiS oraz Akademii Twórczości. Prezentuje i promuje on m. in.

historię starych młynów skierniewickich, z których dwa nadal istnieją (nieczynne). Kolejny cykl filmów dostępny na kanałach wymienionych pt: „ My kolekcjonerzy”. Przedstawia on historię starego cmentarza wojennego w Parku Miejskim.

Rodzina Miejska Gra Terenowa to zabawa na bazie „podchodów” ma charakter edukacyjny i jest okazją do poznania ciekawych, zabytkowych miejsc w naszym mieście. Mogą w niej uczestniczyć zarówno dzieci jak i rodzice.

Wystawa historyczna z okazji 564-lecia nadania Skierniewicom praw miejskich. Historia miasta została zaprezentowana na 36 tablicach, które stanęły w Rynku Miejskim, a także przy dwóch szkołach i na terenie CKiS. Wystawa przedstawiała zabytki i dzieje Skierniewic od 1452 roku do czasów współczesnych.

W roku 2020 wydana książka została książka pt. „ Gdy gaśnie pamięć, mówią kamienie” autorstwa Anety Kapelusz i Małgorzaty Lipskiej-Szpunar. Publikacja ta odgrywa znaczącą rolę w kształtowaniu tożsamości zarówno młodych jak i starszych pokoleń. Książka to spacer po zabytkowym cmentarzu św. Józefa w Skierniewicach przy ul. Kozińskiego, podczas którego można poznać dawnych mieszkańców miasta – ich biografie, zasługi, często niezwykle historie z ich życia. Publikacja opatrzona jest licznymi zdjęciami.

W okresie od kwietnia 2021 do maja 2022 CKiS realizowało projekt „Moja Kapliczka”, który został dofinansowany przez Fundację PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza w ramach programu „Rozgrzewamy Polskie Serca”. W ramach projektu sfotografowano i skatalogowano kapliczki z terenu miasta Skierniewice i okolicy, nagrano filmy reportażowe o historii kapliczek, wydano mapę-przewodnik oraz powstała wielkoformatowa wystawa plenerowa. Celem projektu jest upowszechnianie i zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego. Przydrożne kapliczki są ozdobą polskiego krajobrazu i elementem nie tylko polskiej wsi, ale i miast od setek lat. Mają swoją historię i bywają prawdziwymi dziełami sztuki, są również wrosnięte w polski krajobraz. Świadczą one o pobożności ludzi, o ich troskach, cierpieniach i tragediach, ale i o bogactwie naszej kultury. Sfotografowano i skatalogowano kapliczki z terenu Skierniewic i okolic (8 z nich wpisanych jest do GEZ), nagrano filmy reportażowe o historii kapliczek, powstała wielkoformatowa wystawa plenerowa oraz wydana została mapa-przewodnik z trzema rowerowymi trasami wycieczkowymi, które prowadzą szlakiem kapliczek w Skierniewicach i okolic. Link do trasy rowerowej:

https://cekis.pl/wp-content/uploads/2022/03/mapa_rowerowa1-skompresowany.pdf

W trakcie realizacji jest projekt przewodnika turystyczno-kulturalnego po Skierniewicach, wniosek będzie realizowany w ramach Budżetu Obywatelskiego Miasta Skierniewice.

W zmodernizowanym holu Centrum Kultury i Sztuki działa Stacja Centrum czyli punkt informacji turystycznej Skierniewic. W Punkcie Informacji Turystycznej zostały zebrane wszelkie informacje dotyczące tras turystycznych i miejsc wartych odwiedzenia podczas pobytu w naszym mieście. Oprócz tego można zapoznać się i zakupić dzieła lokalnych artystów czy ceramikę stworzoną przez Pracownię Ceramiki oraz pamiątki i miejskie

gadżety (długopisy, kubki, smycze, koszulki, breloki, notesy, torebki, zakładki do książek, kalendarze). W Punkcie pracuje wykwalifikowana kadra, która pomoże zaznajomić się z atrakcjami regionu i udostępni niezbędne materiały.

Będąc w Skierniewicach warto spróbować lokalnych specjałów. Wśród najbardziej rozpoznawalnych produktów niewątpliwie królują jabłka. To właśnie z nich powstaje wyjątkowe w swoim rodzaju ciasto – Skierlotka. Jest to przepyszny wypiek lokalnych mistrzów cukiernictwa, wpisany decyzją Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na listę produktów tradycyjnych. Decyzją Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej prawo ochronne znaku towarowego nr 213333 zostało przedłużone do sierpnia 2027 roku. Niepowtarzalny smak jest rezultatem kulinarnej alchemii - połączenia skierniewickich odmian jabłek, prawdziwej pasji i miłości do natury. Receptura jest tak wyjątkowa, że otoczono ją ochroną patentową. Specjału można skosztować tylko w jednym miejscu na świecie - w Skierniewicach!

Osoby zajmujące się twórczością artystyczną, upowszechnieniem i ochroną dóbr kultury mają możliwość wystąpienia do Prezydenta Miasta Skierniewice z wnioskiem o przyznanie stypendium za wysokie osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej i ochronę kultury, po wykonaniu określonego projektu. Stypendium przyznawane jest jednorazowo w wysokości do 1000 zł. Szczególne zasady i tryb przyznawania stypendium oraz jego wysokości określa Uchwała Nr XLVI/7/18 Rady Miasta Skierniewice z dnia 18.01.2018r. Kolejną formą uhonorowania za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania i ochronę kultury są „Parowozy kultury”. Gala i wręczenie statuetek odbyło się w zabytkowej parowozowni skierniewickiej i odbywa się każdego roku.

Jednym z największych wydarzeń organizowanym na szeroką skalę centralnej Polski jest odbywające się od ponad 40 lat Święto Kwiatów Owoców i Warzyw. Trwa ono dwa dni w przedostatni weekend września i przyciąga tysiące gości do miasta. Koncerty największych gwiazd polskiej i europejskiej sceny muzycznej stanowią tylko tło dla serca wydarzenia, pełnego niepowtarzalnych smaków i zapachów. Stałym punktem imprezy są targi ogrodniczo-rolne, na których można m.in. zapoznać się z dorobkiem naukowym znanego na całym świecie skierniewickiego Instytutu Ogrodnictwa. Święto to także wielki kiermasz ogrodniczy, gdzie w sprzedaży dostępne są niespotykane nigdzie indziej odmiany kwiatów, owoców i warzyw - a wszystko przy wyjątkowej gościnności Skierniewiczian. Miasto dzięki temu wydarzeniu rozśławia się w kraju i za granicą jako Stolica Nauk Ogrodniczych.

Skierniewice od wielu lat prowadzi współpracę partnerską z zaprzyjaźnionymi miastami tj:

- Chatelellaion-Plage (Francja)
- Gera (Niemcy)
- Levice (Słowacja)

- Łubnie (Ukraina)

- Szentes (Węgry)

Współpraca jest realizowana na wielu płaszczyznach i dotyczy wielu obszarów. Najważniejsze z nich to kultura, gospodarka, nauka i edukacja, ochrona środowiska, sport i turystyka. Z każdym z tych miast samorząd skierniewicki wypracował odrębny model działań i podejmowanych wspólnie inicjatyw. Podmiotem współpracy z miastami partnerskimi są nie tyle samorządowcy, co przede wszystkim sami mieszkańcy. Urząd Miasta Skierniewice w swojej pracy kładzie nacisk na umożliwianie kontaktów i wymian pomiędzy społecznościami miast partnerskich.

Działanie III

Rozwój turystyki w oparciu o walory krajobrazowe i historię obszaru

Rozwój turystyki w oparciu o zabytki pozwoli na ożywienie obszaru Miasta Skierniewice, zwiększy liczbę miejsc pracy i wpłynie na rozwój gospodarczy miasta.

Wiele instytucji prowadzi działania mające na celu ochronę zabytków i promocję miasta, mając na uwadze bogatą historię miasta. Towarzystwo Przyjaciół Skierniewic, Muzeum Historii Skierniewic, Parowozownia, Centrum Kultury i Sztuki zajmuje się upowszechnianiem i ochroną dziedzictwa kulturowego oraz historycznego miasta i okolic. Instytucje gromadzą pamiątki, organizują wystawy sztuki i wystawy historyczne, w tym wystawy promujące lokalnych artystów. To miejsca spotkań z twórcami kultury i historykami, odbywają się tu wykłady oraz koncerty. Współpraca i wymiana doświadczeń sprzyja podejmowaniu wspólnych starań w realizacji projektów oraz pozyskiwania środków finansowych. Zakres działań poszczególnych instytucji został opisany w poprzednim rozdziale.

W sercu Polski kryją się zakątki niebanalne, fascynujące, a do tego smakowite. I do nich, bez wątpienia, należą Skierniewice.

Pierwszy kontakt z miastem – spotkanie z rzeźbą Wokulskiego na peronie I – przekonuje, że mamy do czynienia z miejscem, które nie ma kompleksów. W końcu nawet ceglany dworzec kolejowy prezentuje się wyśmienicie, odsyłając do czasów świetności Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej. Jednak dzieje Skierniewic sięgają znacznie głębiej w przeszłość. Mimo dogodnego położenia między Łodzią a Warszawą, Skierniewice nie są znane turystom. A przecież ich początki sięgają XIV wieku, zaś w swej historii miasto przez krótki okres pełniło funkcję "drugiej stolicy" Polski. Było też miejscem Zjazdu Trzech Czarnych Orłów, czyli spotkania trójki przywódców państw zaborczych. W sali dworca

zorganizowano wówczas przedstawienie, a senatorowie oraz artyści przybyli specjalnym pociągiem teatralnym. Bo właśnie kolej odegrała największą rolę w historii Skierniewic. Można się o tym łatwo przekonać. Wystarczy wstąpić do jednej z najważniejszych tutejszych atrakcji - Parowozowni. Niegdyś zniszczona przez hitlerowców, została uratowana przed popadnięciem w ruinę przez Polskie Stowarzyszenie Miłośników Kolei. Dziś przy Łowickiej 1 mieści się tętniący życiem skansen techniki kolejowej: dymiące parowozy, zabytkowe semafony, ręczne drezyny, salonka ostatniego rządu II RP, ale też całe pociągi, nierzadko unikaty w skali światowej. Niemniej pierwsze miejsce wśród skierniewickich zbiorów zajmują wagony, które mają w dorobku nie lada doświadczenie filmowe. Niektóre z nich wystąpiły bowiem w tak słynnych obrazach jak "Lista Schindlera" czy "Pianista" oraz w polskich produkcjach, m. in. w "Bożej podszewce" czy "Generale Nilu". Cóż, po prostu wsiadać, drzwi zamykać ! Ale tylko między majem a październikiem, gdy Parowozownia jest dostępna dla zwiedzających. Chętni mogą się umawiać na indywidualne zwiedzanie także poza sezonem, a warto, bo w ramach warsztatów można wziąć udział między innymi w remoncie taboru.

Na kolorowym rynku siedzi Pieniążek. Dokładniej: profesor Szczepan Aleksander Pieniążek. Człowiek, który zmienił Skierniewice w miasto jabłek. W 1951 założył tu Instytut Sadownictwa, rewolucjonizując system produkcji owoców, a także intensyfikując produkcję kwiaciarską. Chciał, by kilogram jabłek w Polsce kosztował tyle, co kilogram chleba. Dzięki jego gorliwej pracy naukowej dzisiaj ten owoc jest dostępny dla każdego. To prof. Pieniążek sprowadził też do ojczyzny amerykańskie odmiany, m. in. McIntosh (makintosh), którą wykorzystano w nazwie słynnego komputera firmy Apple.

Skierniewiccy władarze pamiętają o sadowniczych tradycjach miasta i co roku organizują niezwykle barwne Święto Kwiatów, Owoców i Warzyw. W trakcie obchodów odbywa się konkurs na lokalną szarlotkę zwaną skierlotką. Nazwa jabłecznika jest zastrzeżona, ale smak już nie. Dlatego łasuchy mogą sami wybrać ulubiony wypiek w miejscowych cukierniach.

W parku miejskim spotykam perełkę architektury myśliwskiej – pałacyk, który znany jest jako Willa Aleksandria. A to dlatego, iż dawniej mieszkali w nim adiutanci cara Aleksandra II. Budynek zwany jest również pałacem Sabediany i skrywa mroczną tajemnicę. Osada pałacowa znajduje się w rozległym parku krajobrazowym. Jej perłą jest najcenniejszy zabytek miasta, czyli Pałac Prymasowski. W pałacu siedzibę mieli arcybiskupi gnieźnieńscy, w tym książę polskich poetów, Ignacy Krasicki. Stanowił letnią rezydencję Wielkiego Księcia Konstantego i rosyjskich carów. Był też miejscem słynnego Zjazdu Trzech Czarnych Orłów, a w 1939 r. miał tutaj przebywać Adolf Hitler. Obecnie w budynku mieści się Instytut Warzywnictwa. Jeśli wierzyć miejskim legendom, w podziemiach znajdują się tajne tunele łączące Pałac Prymasowski z kościołem św. Jakuba. Myliłby się ten, kto sądzi, że oprócz legend i typowo miejskiego zwiedzania, nie znajdzie w Skierniewicach nic więcej.

Całkiem niedawno miasto znalazło się na ustach wszystkich z powodu tajnego ośrodka szkolącego agentów kontrwywiadu, który szybko przestał być tajny po tym, jak ogłoszono zupełnie jawny przetarg na dostawę prądu. Zresztą Skierniewice są związane z wojskiem od dawna. Dowód: ogromny kompleks koszarowy przy ul. Batorego, który warto odwiedzić, bo wypiękniał dzięki gruntownej rewitalizacji.

Z kolei amatorzy natury i sportów wodnych powinni wybrać się do Bolimowskiego Parku Krajobrazowego, by wziąć udział w spływie kajakowym kapryśną i zaskakującą Rawką. Mniej aktywni mogą po prostu wypocząć nad tutejszym zalewem Zadębie lub przespacerować się szlakiem Jabłcusia.

Polska stolica nauk ogrodniczych zaprasza!

Miasto prowadzi stronę internetową www.skierniewice.eu na której dostępne są wszelkiego rodzaju informacje dotyczące Skierniewic. W zakładce kultura, sport , promocja jest dział poświęcony ochronie zabytków, gdzie znajdują się pliki do pobrania: Gminna Ewidencja Zabytków, Mapa obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków oraz Lista społecznych opiekunów zabytków. Można też poczytać o imprezach cyklicznych, instytucjach oraz pomocna dla osób zwiedzających zakładka – dla turysty. Dostępna jest również mapa – turystyczne atrakcje Skierniewic. Również na Facebook na stronie I Love SKC publikowane i aktualizowane są na bieżąco informacje związane z działaniami odnośnie promocji i kultury jak i wszelkiej aktywności miasta. Natomiast na stronie archiwumskierniewic.pl czyli Archiwum Cyfrowe Skierniewic są publikowane archiwalia, dotyczące miasta, jego mieszkańców by dotrzeć do najszerzego kontekstu społecznego, by umożliwić kolejnym pokoleniom jak najlepsze zrozumienie realiów minionych czasów. Stacja Centrum działająca w Centrum Kultury i Sztuki jest miejscem, w którym znajdują się mapy, broszury i gadżety promujące miasto.

4. Podsumowanie

Podsumowując opracowany dokument należy stwierdzić, że priorytety określone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Skierniewice na lata 2020- 2022 były realizowane wszechstronnie przez różnorodne i komplementarne zadania, które w całości prowadziły do osiągnięcia założonego celu. Zadania te obejmowały zarówno działania bezpośrednio wpływające na poprawę stanu zachowania skierniewickich zabytków, choć tych wciąż jest za mało w stosunku do stwierdzonych potrzeb. Podobnie jak i projekty upowszechniające i promujące lokalne dziedzictwo kulturowe oraz zwiększające świadomość społeczną w zakresie potrzeby jego zachowania. Aby osiągnąć wymierne

i trwałe efekty podobne działania powinny być kontynuowane w kolejnych latach, co przyczynić się może do zwiększenia jego atrakcyjności turystycznej oraz do budowania silnej tożsamości i dumy z tego dziedzictwa jego mieszkańców.

Promowanie turystyki, której centralnym punktem są obiekty zabytkowe, to niezaprzeczalnie jedno z priorytetowych działań samorządu. Szerzenie informacji o regionalnych zabytkach, zarówno w formie elektronicznej, jak i poprzez tradycyjne nośniki, realizowane przez miasto Skierniewice to kluczowe czynności mające na celu wsparcie rozwoju ruchu turystycznego. Należy przy tym wskazać, że równie istotne jest promowanie walorów turystycznych na obszarze miasta, implikując wewnętrzny ruch turystyczny, jak również kierowanie ich do mieszkańców innych regionów.

Reasumując, realizacja Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Skierniewic na lata 2020-2022 stanowi nie tylko zaspokojenie doraźnych potrzeb związanych z obiektami zabytkowymi, lecz stanowi dla nich wartość dodaną. Podejmowane przez Skierniewice, a wskazane w treści niniejszego sprawozdania, liczne działania promocyjne, edukacyjne, a także te o charakterze informacyjnym z pewnością przyczynią się do wzrostu zainteresowania kulturą regionu, a same obiekty, poprzez ich stan techniczny i wizualny, będą dawały namacalne świadectwo bogatej historii stolicy nauk ogrodnictwa.